

О. І. Кхеліл

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук, доцент І. М. Василюк*

Типи варіативності фразеологічних одиниць в заголовках статей

В мовленні складні одиниці мови можуть набувати перетворень, які умовно називаються "трансформування" [2] або "деформація" [3], що проявляється у видозміненні мовних одиниць – їх значень, форми або усталених, узаконених мовою функцій [2]. Тобто деформація передбачає порушення норми на різних рівнях. Типи варіативності фразеологічних одиниць включають: заміну одного з компонентів фразеологізму іншим ("**The Young at Art**" ("*Time*"); морфологічні зміни фразеологічних одиниць (зміни дієслова, іменника, прикметника, тощо) та деформацію ідіом ("**Curiosity Never Killed Anything**" ("*Time*"). У статті детально буде розглянуто перший тип варіативності – заміна одного з компонентів фразеологічної одиниці іншим.

Більшість російських науковців використовують термін **фразеологічна одиниця** (який ми беремо за основу в нашій статті), запропонований академіком В. В. Виноградовим. Термін **ідіома**, широко вживаний західними вченими, тільки нещодавно почав вживатися російськими вченими, однак не як еквівалент фразеологічної одиниці, а як особливий її тип. Існують також інші терміни на позначення даного лінгвістичного феномену: сталі вирази, кліше, колокації тощо [5].

Фразеологізми не лише позначають певне явище навколишньої дійсності, але й дають йому певну оцінку [7]. Саме тому такою популярною стала практика використання фразеологізмів в засобах масової інформації, насамперед в друкованих ЗМІ. Автори газетних матеріалів дотримуються певних канонів подачі інформації, які, на думку У. Райверса, зводяться до "трьох китів" – *simplicity, clarity and force* [6], – засобами фразеологізмів.

При цьому не лише традиційні, або узуальні (від лат. *usus* – звичай, звичка) фразеологізми використовуються як яскраві заголовки, але й дотепні вирази, які створюються в процесі комунікації (квазіфразеологізми); в результаті вони можуть стати

стійкими мовними утвореннями. В сучасних друкованих ЗМІ фразеологізми можуть дещо змінюватися та деформуватися з метою посилення виразності та емоційного впливу на читача [7]. Оновлення фразеологізмів "осучаснює" їх, робить оригінальними, і саме тому змінені фразеологізми обов'язково привертають увагу.

Одним із видів оновлення фразеологічних одиниць є **оказіональна заміна** одного з компонентів іншим словом. Це може бути синонім або антонім, слово, близьке по звучанню, або будь-яке інше слово, яке визначається контекстом, намірами мовця.

Наприклад: **What, if Peace Breaks Out?**

Although the Americans are doing their best to prevent it, the possibility of an outbreak of peace in Korea is worrying capitalists.

Дієслово *to break out* та іменник *an outbreak*, як правило, поєднуються з наступними іменниками: *outbreak of war (hostilities, disease, epidemic, fire, riot, anger)*, тобто з явищами негативного характеру. Тому підстановка замість слова *war* його антоніму *peace* одразу привертає увагу і викликає явну паралель – як війна є катастрофою для всього людства, так само встановлення миру стане катастрофою для виробників зброї [4].

Іноколи оновлення фразеологізму відбувається на основі **фонетичного** принципу [4]. Одне слово замінюється іншим, близьким за звучанням. Так, у заголовку **"Seoul-ed Short"** (*"The Wall Street Journal"*) *Seoul* є столицею Південної Кореї, яка відповідно до заголовку була *"sold short"*, тобто отримала менше, ніж було обіцяно [1]. *"Seoul-ed"* – слово, яке в англійській мові не існує, однак звучить як *"sold"*.

Навіть **власна назва** може стати "замінником". Наприклад, в заголовку статті з *"Daily Worker"* було замінено основний компонент і дещо змінена граматична структура прислів'я *wait to see which way the cat jumps* і воно набуло наступного вигляду: **"Why wait to see which way Smith jumps?"** [4].

Таким чином, до основних типів оновлення фразеологічних одиниць належать: антонімічна заміна одного з компонентів, фонетична заміна, заміна власної назви. Антонімічні підстановки часто використовуються для створення більшої експресивності, однак вони також можуть бути засобом створення комічного ефекту. Фонетична заміна одного з компонентів наближує цей прийом до гри слів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник / К. Т. Баранцев. – 2-ге вид., випр. – К.: Т-во "Знання", 2005. – 1056 с.
2. Березин Ф. М. Общее языкознание / Ф. М. Березин, Б. Н. Головин: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101 "Рус. яз. и лит." – М.: Просвещение, 1979. – 416 с.
3. Елисеева В. В. Лексические инновации и языковая вариативность / В. В. Елисеева, Н. И. Тонкова // Константность и вариативность языковых единиц: Межвузовский сборник / Ответ. ред. Л. П. Чахоян. – Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1989. – С. 87-92.
4. Левицкая Т. Обновление фразеологических единиц и передача этого приема в переводе / Т. Левицкая, А. Фитерман // Тетради переводчика. – 1968. – № 5. – Электронный ресурс. – Режим доступа до ресурсу: <http://sch-yuri.ru/transltn/tetradi.htm>
5. Ніколенко А. Г. Лексикологія англійської мови – теорія і практика / А. Г. Ніколенко. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – 528 с.
6. Орлов Г. А. Современная английская речь / Г. А. Орлов: Учеб. пособие для вузов по спец. "Англ. яз. и лит-ра". – М.: Высш. шк., 1991. – 240 с.
7. Приходько А. И. Особенности функционирования фразеологизмов в газетных заголовках / А. И. Приходько. – Электронный ресурс. – Режим доступа до ресурсу: http://window.edu.ru/window/library?p_rid=58257